Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

YORUMLAYICI FENOMENOLOJİK ANALİZ'DE (YFA) GÜNCEL YAKLAŞIMLAR: İŞLETME YÖNETİMİ ÇALIŞMALARI İÇİN YENİ METODOLOJİK YÖNELİMLER

Ali Ekber AKGÜN[1]
Halit KESKİN[2]
Zeynep AKSOY[3]
Selahaddin Şamil FİDAN[4]

[1]Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, aakgun@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5922-3266
[2]Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, hkeskin@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4432-3998
[3]Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, zaksoy@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1585-4992
[4]Arş. Gör., Yıldız Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, ssfidan@yildiz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7643-2139

Akgün, Ali Ekber; Keskin, Halit; Aksoy, Zeynep ve Fidan, Selahaddin Şamil. "Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz'de (YFA) Güncel Yaklaşımlar: İşletme Yönetimi Çalışmaları İçin Yeni Metodolojik Yönelimler". ulakbilge, 71 (2022 Nisan): s. 299–306. doi: 10.7816/ulakbilge-10-71-03

ÖZ

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) katılımcıların herhangi bir deneyime ilişkin nasıl bir anlam yüklediklerini keşfetmeyi amaçlayan nitel bir araştırma desenidir. YFA psikoloji disiplini içerisinde yaygın bir şekilde kullanılırken, son zamanlarda yönetim ve organizasyon alanında da kullanılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, psikoloji alanında kullanılan bazı güncel YFA yaklaşımları, yönetim alanında yeterince ele alınmamıştır. Çalışmanın amacı psikoloji alanında kullanılan YFA'ya yönelik dört temel güncel yaklaşımın yönetim alanında tanıtılması ve değerlendirilmesidir. Bu bağlamda, boylamsal YFA, çok-perspektifli YFA, YFA'da odak grup tartışmaları ve YFA'da görsel araştırma yöntemleri bu çalışmada incelenmiştir. Boylamsal YFA örgütsel bağlamda deneyimlerin ve bu deneyimlere ilişkin anlamların zaman içindeki değişim ve dönüşümlerini incelerken, çok-perspektifli YFA aynı olayı ya da durumu farklı yönlerden deneyimleyen kişilerin anlamlandırma süreçlerine odaklanmaktadır. YFA'da odak grup tartışmaları belli bir deneyime yönelik paylaşımların grup bağlamındaki dinamiklerle zenginleştirilmesini ele alırken, YFA'da görsel araştırma yöntemleri sözel olarak ifade edilmesi zor olan deneyimlerin ve bu deneyimlere atfedilen anlamların paylaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada son olarak, gelecekte yapılacak YFA çalışmaları için yönetim ve organizasyon araştırmacılarına önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yorumlayıcı fenomenolojik analiz, boylamsal araştırma, odak grup tartışmaları, görsel yöntemler, çok-perspektifli yorumlayıcı fenomenolojik analiz

Makale Bilgisi:
Geliş: 7 Şubat 2022 Düzeltme: 12 Mart 2022 Kabul: 26 Mart 2022

© 2022 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır

Giriş

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA), kişisel olarak yaşanmış deneyimin ayrıntılı bir şekilde keşfedilmesine odaklanan nitel araştırma yöntemidir. YFA araştırmacıları, herhangi bir deneyimin keşfedilmesi sürecinde katılımcıların özel bağlamına, kendilerine has ifadelerine ve anlam verme dünyalarına özel bir önem atfeder. Katılımcıların odak deneyime ilişkin nasıl bir anlam yüklediğini keşfetmek YFA'nın temel motivasyon kaynaklarındandır (Smith vd., 2009). YFA psikoloji alanında kullanılan yaygın bir nitel araştırma yöntemiyken (Smith ve Osborn, 2015), yönetim alanında da kullanılmaya başlamıştır (Gill, 2014; Keskin vd., 2021). Örneğin, yönetim ve organizasyon araştırmacıları, profesyonel meslek alanlarında (bilim adamı, yazar, sanatçı vb.) çalışan kişilerin göç ettikleri ülkenin kültürüne uyum sağlama sürecine nasıl bir anlam yüklediğini (Taylor vd., 2021), yöneticilerin danışmanlarının elit bir kimliğe sahip olmayı nasıl anlamlandırdığını (Gill, 2015) ve bakıcılık mesleğinde çalışmanın nasıl bir deneyim olduğunu (Tomkins ve Eatough, 2014) keşfetmişlerdir.

YFA yönetim ve organizasyon araştırmalarında kullanılmasına rağmen, psikoloji alanında gelişim gösteren güncel YFA yaklaşımlarının yönetim çalışmalarında uygulanması oldukça sınırlı düzeydedir. Bu durum yönetim ve organizasyon çalışmalarında YFA'nın metodolojik olarak sağlamlaşmasını ve çeşitlenmesini engellemektedir. Örneğin gerek odak deneyimin özünün, gerek odak deneyime ilişkin yüklenen anlamın zaman geçtikçe değişme potansiyeli deneyimin boylamsal değişimlerini dikkate alan boylamsal YFA ile keşfedilebilir (Farr ve Nizza, 2019). Ayrıca, aynı olguyu deneyimleyen farklı gruplardan elde edilen verilerin odak deneyime ilişkin zengin bir anlayış ve yorum sağladığı dikkate alındığında çok-perspektifli YFA yaklaşımının önemi ortaya çıkar (Larkin vd., 2019). Bireysel görüşmelerde ortaya çıkmayan bazı anlamlar, grup dinamiğinin ve sosyal etkileşimin etkisiyle ortaya çıkabilir (Tomkins ve Eatough, 2010). Bu anlamda yönetim ve organizasyon çalışmalarında grup dinamiğiyle ortaya çıkan anlamları keşfetmek amacıyla YFA'da odak grup tartışmalarının önünün açılması odak deneyime ilişkin zengin anlamlar ortaya çıkarabilir. Ayrıca, bazı hassas konuların ya da karmaşık deneyimlerin sözel olarak ifade edilmesi zor olabilir (Boden vd., 2019). Bu bağlamda, YFA'da görsel araştırma yöntemleri odak deneyime ilişkin hem katılımcının hem araştırmacının anlam verme sürecinin kolaylaştırılmasına katkı sağlar.

Yönetim ve organizasyon alanında YFA'da güncel yaklaşımları kullanan sınırlı sayıda çalışmanın olması ve bu güncel yaklaşımları tanıtan herhangi bir çalışmanın olmayışı dikkate alındığında, YFA'daki güncel yaklaşımları yönetim alanında ele almanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışmada psikoloji alanında yaygın olarak kullanılan güncel YFA yaklaşımlarının yönetim alanına tanıtılması ve gelecekte yapılacak çalışmalara önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşımlar boylamsal YFA, çok-perspektifli YFA, YFA'da odak grup tartışmaları ve YFA'da görsel araştırma yöntemleridir. Böylece, yönetim alanında kullanılan YFA çalışmalarının metodolojik olarak çeşitlendirilmesi ve sağlamlaştırılmasına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Boylamsal Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz

Her deneyim bir zaman boyutuna sahiptir ve deneyimler zaman içinde değişebilir ya da dönüşebilirler. Bu sebeple zaman, bir deneyimin bireyler için ne anlama geldiğini etkileyebilmektedir (McCoy, 2017). Bu doğrultuda, araştırmacılar, birden fazla zaman kesitinde toplanan veriler aracılığıyla hem deneyimlerin doğasının hem de deneyimlere atfedilen anlamların zaman içinde değişip değişmediğini derinlemesine incelemek amacıyla boylamsal nitel araştırma tasarımlarını kullanmaktadırlar (Farr ve Nizza, 2019). Boylamsal araştırma tasarımları bazı bilimsel otoriteler tarafından ayrı bir araştırma metodolojisi olarak kabul görmektedir. Ancak kendine özgü teorik bir altyapısı olmadığı için bazı araştırmacılar tarafından ise bir "araştırma oryantasyonu" olarak değerlendirilmekte ve diğer nitel araştırma yöntemleriyle birleştirilerek kullanılmaktadır (Thomson ve McLeod, 2015: 245). Fakat yapılan araştırmanın geçerlilik ve güvenirliliğini artırmak amacıyla, araştırmacıların; seçtikleri nitel araştırma yönteminin temel varsayımlarının, boylamsal oryantasyonun değişim ve süreç odaklı temeline uygun olmasına dikkat etmeleri önerilmektedir (McCoy, 2017).

YFA tıpkı boylamsal oryantasyon gibi değişimin insan yaşamının kaçınılmaz ve reddedilemez bir parçası olduğunu savunur (Smith vd., 2009). Diğer bir deyişle, yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımın deneyimleri gerçekleştikleri bağlam ve zaman içinde değerlendiren doğası (Boden vd., 2019; Smith vd., 2009; Smith, 2011), boylamsal oryantasyonla birlikte uyumlu bir şekilde kullanılabilmesine imkân sağlamaktadır (McCoy, 2017). Nitekim,

YFA ile yapılan ilk çalışmalarda, anneliğe geçiş deneyimlerinin incelenmesi için boylamsal araştırma dizaynı kullanılmıştır (Smith, 1994; 1999).

Bununla birlikte, zamansal ve bağlamsal değişiklikler kişilerin deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını etkileyebileceği gibi, araştırmacının verileri yorumlamasını da etkileyebilmektedir. Boylamsal YFA esasen yinelemeli (iterative) bir özelliğe sahiptir ve araştırmacı katılımcıların geçmiş ve şimdiki zamanda yaşadıkları deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını; bu iki zaman arasında sürekli gidip gelerek kendi zaman çerçevesinden yorumlar (Farr ve Nizza, 2019). Bu açıdan, boylamsal nitel araştırmanın farklı zaman kesitlerindeki değişimi ele alan doğası, YFA'nın çift hermeneutik temeliyle de örtüşmektedir (McCoy, 2017; Smith vd., 2009).

Boylamsal YFA yöntemini kullanacak araştırmacılar deneyimin değişen anlamını etkili bir şekilde anlamak için verinin hangi zamanlarda ve ne kadar sıklıkla toplanacağına dikkatle karar vermelidirler (Farr ve Nizza, 2019). Bu karar, araştırma sorusu ve araştırmanın amacına uygun olacak şekilde verilebilir. Örneğin, çalışanların şirket birleşmelerini nasıl anlamlandırdıklarını ele alan bir çalışmada, şirket birleşmelerinden önce ve sonra katılımcılardan veri toplanabilir. Ayrıca boylamsal yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımda katılımcıların devamlılığı esas olduğu için araştırmacılar katılımcı ve veri kaybını azaltmaya çalışmalıdırlar (Hermanowicz, 2013). Bu sebeple, katılımcılar kendileriyle kaç kere görüşme yapılacağı konusunda ilk görüşmede bilgilendirilmeli ve onam formuyla birlikte katılımcıların onayları alınmalıdır (McCoy, 2017). Bunun yanı sıra, boylamsal araştırmalarda araştırmacı ve katılımcılar arasında uzun süreli bir ilişki meydana geldiği için, araştırmacılar etik hassasiyetle hareket etmeli ve katılımcılara herhangi bir psikolojik ya da sosyal zarar vermekten kaçınmalıdırlar (Snelgrove, 2014). İlk görüşmede katılımcıyla araştırmacı arasında güven ve iş birliğine dayalı bir iletişimin oluşturulması, daha sonraki görüşmelerin etkili bir şekilde yapılmasını kolaylaştıracaktır (Hermanowicz, 2013).

Çok-Perspektifli Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Yöntemi

YFA yönteminde bir deneyimin derinlemesine incelenmesi için, bu deneyimi benzer bakış açılarıyla anlamlandırması beklenen katılımcılar çalışmaya dâhil edilerek homojen bir örneklem oluşturulur (Smith vd., 2009). Bu açıdan, geleneksel YFA çalışmaları genellikle bireysel analiz düzeyinde gerçekleştirilir ve bir deneyime ilişkin anlamlar tek bir bakış açısıyla incelenir. Örneğin, geçmiş çalışmalar "işyerinde yardımlaşma" olgusunu çoğunlukla ya yardım eden çalışanların ya da yardım alan çalışanların bakış açısıyla incelemiştir (Kim vd., 2018). Oysa, duygularla ilgili sosyal mübadele bakış açısına göre, iki birey arasındaki etkileşim ikili düzeyde gerçekleşmekte ve bu düzeyde oluşan dinamikler hem etkileşimin doğasını hem de ortak deneyimlerin anlamlandırılmasını etkilemektedir (Lawler, 2001). Sonuç olarak, bireylerin sosyal ilişkilerine gömülü olan deneyimlerini tek bir katılımcı grubunun bakış açısıyla incelemek, olgular hakkında kısıtlı iç görüler kazanılmasına sebep olmaktadır.

Larkin vd. (2019), belli bir bağlamda aynı olguyu deneyimleyen farklı katılımcı gruplarından toplanan veriler aracılığıyla, deneyimin daha bütüncül bir bakış açısıyla anlaşılmasını kolaylaştıran bir yaklaşım olan çok-perspektifli YFA yöntemine dikkat çekmiştir. Larkin ve diğerlerine (2019) göre, çok-perspektifli yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşım; gerçek dünyada yaşanan deneyimlerin anlamlarını daha belirgin bir şekilde yansıtmakta ve bir olgunun sosyal-ilişkisel dinamiğini ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle, çok-perspektifli yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşım aynı deneyime sahip olan farklı gruplardan elde edilen verilerle, olgunun zengin bir şekilde anlaşılmasına ve yorumlanmasına katkı sağlamaktadır.

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz'de Odak Grup Tartışmaları

Geleneksel YFA yönteminde, yarı-yapılandırılmış bireysel mülakatlar veri toplama aracı olarak sıklıkla kullanılırken, odak grup tartışmaları nadiren tercih edilmektedir (Smith vd., 2009). Bazı araştırmacılar, odak grup tartışmalarında bulunan katılımcıların grup içindeki ortak görüşten etkileneceği; bu sebeple de kişiler arası benzerlik ve farklılıkların ortaya çıkarılamayacağı (bkz. YFA'nın idiyografik doğası) endişesiyle odak grup tartışmalarının bir veri toplama tekniği olarak kullanılmasını eleştirmektedirler (Tomkins ve Eatough, 2010). Ancak yorumlayıcı fenomenolojinin felsefi temellerini etkileyen Heidegger'e göre, insanlar birbirleriyle etkileşim halinde yaşarlar ve anlamlar insanlar arasında gerçekleşen bu etkileşimlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Githaiga, 2014). Bu bağlamda, odak grup tartışmaları, odak deneyime verilen bireysel anlamların sosyal etkileşim içinde ortaya çıkmasını kolaylaştırarak deneyimlerin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına yardımcı olmaktadır (Palmer vd., 2010). Ayrıca YFA'da deneyimlere yüklenen anlamlar deneyimin gerçekleştiği bağlam içinde incelenerek yorumlanmaktadır (Smith, 2019). Dolayısıyla odak grup tartışmaları, örgütsel bağlamda gerçekleşen ortak deneyimlerde çalışanlar arasındaki

ilişkilere bağlı olarak açığa çıkan anlamları ve bu anlamlar arasındaki mutabakat ve çatışmaları ortaya çıkararak elde edilen verinin zenginleşmesine ve derinlemesine analiz edilmesine katkı sağlayabilir (Smith vd., 2009; Palmer vd., 2010). Özellikle bireysel görüşmelerde ortaya çıkmayan ifade ve anlamlar, grup tartışmalarının etkisiyle daha görünür hale gelebilmektedir (Tomkins ve Eatough, 2010). Bu açıdan odak grup tartışmaları, YFA çalışmalarında tek başına bir veri toplama tekniği olarak kullanılabileceği gibi bireysel görüşmeler ile birlikte de kullanılmaktadır (Githaiga, 2014).

Ancak araştırılan olgunun doğası odak grup tartışmalarıyla incelenmeye uygun olmalı ve araştırmacı bu veri toplama tekniğini niçin seçtiğini mantıklı bir şekilde gerekçelendirmelidir (Tomkins ve Eatough, 2010). Ayrıca YFA'nın idiyografik doğasıyla çatışmaması için, odak grup tartışmalarında hem bireylerin kendilerine özgü deneyimleri hem de etkileşimsel bağlamın özellikleri ortaya çıkarılmalı ve bu deneyimler grup içindeki sosyal etkileşimlerle birlikte anlamlandırılmalıdır (Palmer vd., 2010). Odak grup tartışmalarını yürüten araştırmacının, katılımcıların deneyimlerini kendilerine özgü bakış açılarıyla paylaşmaları için desteklemesi hâlinde, bireysel paylaşımların grup içindeki etkileşim ve dinamiklerle zenginleşmesi beklenmektedir (Love vd., 2020). Bu sebeple, odak grup tartışmalarının kullanıldığı bir YFA çalışmasının kalitesi, tartışmayı yöneten araştırmacının her bir grup katılımcısını bireysel deneyimlerini paylaşması için desteklemesine, grup etkileşimini etkili bir şekilde yönetmesine ve tartışma boyunca düşünümsel notlar almasına bağlı olarak şekillenmektedir (Love vd., 2020).

Fakat YFA çalışmalarında kullanılan odak grup tartışmaları araştırılan konuya ilişkin zengin bir veri sağlamasının yanı sıra, doğası gereği bazı zorlukları da bünyesinde barındırmaktadır. Öncelikle, grup tartışmalarının etkili bir biçimde yapılması için katılımcı-araştırmacı ve katılımcılar arası güvene dayalı etkileşimlerin sağlanması ve her bir katılımcının bireysel deneyimlerini grup içinde paylaşması gerekmektedir (Githaiga, 2014). Dolayısıyla katılımcıların tartışmaya aktif bir şekilde katılabilmesi için, odak grup çalışmalarında her bir grup için katılımcı sayısının en fazla 5 olması gerektiği önerilmektedir (Love vd., 2020). Ayrıca bireysel mülakatlara dayanan geleneksel YFA çalışmalarından farklı olarak, odak grup tartışmaları içeren YFA çalışmaları doğasında "çoklu" hermeneutiği barındırır (Tomkins ve Eatough, 2010: 255). Diğer bir deyişle, araştırmacı her bir katılımcının hem kendi deneyimini hem de diğer katılımcıların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışır. Dolayısıyla grup büyüklüğünün az olması, verinin yönetilebilir olması açısından önem arz etmektedir (Love vd.., 2020). Özellikle veri analizinin yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımın idiyografik doğasına uygun olması için, gruba yönelik ortak temalar oluşturulurken bireysel paylaşımlar ön plana çıkarılmalı ve her bir katılımcının ortak temalara nasıl katkı sağladığı etkili bir şekilde gösterilmelidir (Phillips vd., 2016). Bunun yanı sıra, katılımcılara özgü olan ve ortak grup paylaşımlarından farklı olarak ortaya çıkan temaların belirlenmesi ve yorumlanması da gerekmektedir (Love vd., 2020).

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz'de Görsel Araştırma Yöntemleri

Görsel araştırma yöntemleri, fotoğraf, resim, video ya da çeşitli objelerin veri toplama aracı olarak kullanıldığı bir araştırma yöntemidir. Bazı araştırmacılar görsel yöntemlerin güvenilir bir araştırma yöntemi olmadığını iddia etse de, sözlü verinin toplanması ve analizine yardımcı bir yöntem olarak yönetim ve organizasyon çalışmalarında zaman içinde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Bell ve Davison, 2013). Görsel araştırma yöntemleri, bazı hassas konuların ya da karmaşık deneyimlerin sözel olarak ifade edilmesini kolaylaştırdığı gibi, deneyimlerin farklı yönlerine imgeler ve metaforlar aracılığıyla ulaşılmasına da olanak sağlamaktadır (Boden vd., 2019).

Bu açıdan görsel yöntemler, deneyimlerin zengin bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırdığı için YFA araştırmacıları tarafından kullanılmaya başlanmıştır (Bartoli, 2020). Görsel yöntemler, YFA'nın hermeneutik felsefesine uygun olarak, bireysel görüşmelerde sözlü paylaşımların ortaya çıkarılması için bireysel mülakatlara ek olarak tamamlayıcı bir yöntem olarak kullanılmakta ve deneyimlerin hem katılımcı hem de araştırmacı tarafından yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır (Boden vd., 2019). Görsel yöntemlerin kullanıldığı önceki YFA çalışmalarında, katılımcılardan mülakat sırasında deneyimlerini yansıtan bir resim ya da ilişki haritası çizmeleri (Boden vd., 2019; Kirkham vd., 2015), çeşitli objelerle (örneğin, lego) deneyimlerini tasvir eden bir yapı tasarlamaları (Williams, vd., 2020) ya da mülakata deneyimlerini yansıtan bir obje ya da fotoğrafla gelmeleri istenmiş (Shinebourne ve Smith, 2011) ve katılımcılar bu görsel materyaller üzerinden deneyimlerini sözlü olarak paylaşmışlardır.

Öte yandan, bazı araştırmacılar, görsel veriye ait içerik, şekil ve renk gibi faktörleri katılımcının sözlü ifadelerinden bağımsız olarak kendi bakış açılarıyla analiz etmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Diğer araştırmacılar ise, katılımcının sadece sözlü ifadelerinin analiz edilmesinin YFA'nın çift-hermeneutik temeline daha uygun olacağı görüşünü savunmuştur (Boden vd. (2019). Ancak çizimlerin nasıl yapıldığı, figürlerin konumu, figürlerin çizim sırası ya da katılımcının görsel veriyi yorumlarken sergilemiş olduğu sözel olmayan ifadeler verinin zengin bir şekilde

yorumlanmasına olanak sağlayabilmektedir. Bu sebeple, görsel yöntemleri kullanan YFA araştırmacıları mülakat sırasında bu unsurlara dikkat etmeli ve düşünümsel notlar almalıdır. Çünkü hermeneutik fenomenolojinin temeli deneyimlerde gömülü olan anlam ve hisleri ortaya çıkarıp anlamlandırmaya dayanmaktadır. Bununla birlikte, görsel verinin sözel veriyle birlikte analiz edilip yorumlanması bazı araştırmacılar tarafından üçlü (triple) hermenutik yaklaşımıyla ele alınmıştır (Bartoli, 2020; Kirkham vd., 2015).

Ancak görsel yöntemler bazı avantajlar sunarken, doğası gereği bazı kısıtlamaları ve dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Öncelikle katılımcılar oluşturacakları ya da mülakata getirecekleri görsel materyalin çalışmaya ve araştırmacının beklentilerine uygun olup olmadığı endişesi yaşayabilirler (Shinebourne ve Smith, 2011). Örneğin, bazı katılımcılar resim çizmeleri istenen bir çalışmada yeterince iyi sanatsal yeteneğe sahip olmadıklarını ifade ederek resim çizmekten kaçınabilirler. Bununla birlikte, katılımcılar bazı soyut kavramları çizimle tasvir etmekte ya da fotoğraflarını çekmekte zorluk yaşayabilirler (Shinebourne ve Smith, 2011). Dolayısıyla, gelecekte yapılacak YFA çalışmalarında bu kısıtlamalar etkili bir şekilde yönetilerek görsel araştırma yöntemleri kullanılmalıdır.

Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, YFA yöntemine yönelik güncel yaklaşımların yönetim ve organizasyon alanına tanıtılması ve araştırmacıların bu yaklaşımları kullanmaları için desteklenmeleri amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, yönetim ve organizasyon alanında YFA yöntemini kullanacak gelecek araştırmalar için bazı araştırma önerilerinde bulunulmuştur.

Boylamsal YFA yöntemi araştırmacılar tarafından güncel yaklaşımlardan biri olarak sunulmuştur (Farr ve Nizza, 2019; McCoy, 2017). Fakat metodolojik temelleri henüz gelişme aşamasında olan boylamsal YFA çoğunlukla sağlık psikolojisi alan yazınında kullanılmaktadır ve diğer alan yazınlarında yeni yeni görünür hale gelmeye başlamıştır (Farr ve Nizza, 2019). Örgütsel alan yazınında yapılan bazı çalışmalarda boylamsal olmayan (kesitsel) YFA yöntemi kullanıldığı tespit edilirken (Berber ve Acar, 2020; Gill, 2015; Lamb ve Cogan, 2016; Sengupta vd., 2020; Tomkins ve Eatough, 2014), boylamsal YFA yöntemiyle ele alınan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla yönetim ve organizasyon alan yazını boylamsal YFA çalışmalarının gerçekleştirilmesi için önemli bir gelişim alanı sunmaktadır. Örneğin, Avey, Luthans ve Mhatre (2008) örgütsel bağlamda durağanlık ve değişimin zengin bir şekilde araştırılması ve anlaşılması için, araştırmacılara boylamsal araştırma yöntemlerini kullanmaları için çağrıda bulunmuşlardır. Özellikle süreç ve durum olarak ele alınan örgütsel olguların (takım süreçleri, liderlik vs.) ya da önemli olay ve değişimlerin (yönetici değişiklikleri, satın alma ve birleşmeler, örgütsel krizler vs.) çalışanlar tarafından nasıl deneyimlendiğinin derinlemesine anlaşılabilmesi açısından, gelecek çalışmaların boylamsal yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemini kullanmasının mevcut alan yazınına önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu noktada boylamsal yorumlayıcı fenomenolojik analiz çalışmaları, yönetim alanında daha önce fark edilmeyen durumların ortaya çıkmasında da önemli bir rol oynayabilir. Ayrıca, YFA, zaman faktörünün deneyimler üzerindeki değişim etkisini ele alsa da değişimin önemli özelliklerinden biri de değişimin olmaması yani deneyimin stabil/sabit kalmasıdır (McCoy, 2017). Bu açıdan, zaman içinde değişmeyen örgütsel deneyimler hakkında iç görü kazanmak da yönetim ve organizasyon literatüründe mevcut olan bilgilerin desteklenmesi ya da genişletilmesi açısından katkı sağlayacaktır.

Öte yandan, çok-perspektifli YFA, çalışanlar arasındaki ilişki ağları ve dinamiklerinden etkilenen olguların çalışılması için zengin bir araştırma yöntemi sunmaktadır (Larkin vd., 2019). Önceki araştırmalar, birden fazla kaynaktan toplanan verilerle zenginleştirilen çalışmalarla yönetim ve organizasyon alan yazınına hem teorik hem de metodolojik açıdan güçlü katkılar yapmaları için araştırmacılara çağrıda bulunmaktadır (Kulik, 2011). Ulusal ve uluslararası yönetim ve organizasyon alan yazınında çok-perspektifli YFA yöntemini kullanan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, yönetim ve organizasyon alan yazını, örgütsel bağlamda kişilerarası etkileşimlere gömülü olan deneyimlerin çok-perspektifli YFA yaklaşımı ile çalışılması için oldukça gelişime açık bir alan sunmaktadır. Örneğin, gelecek araştırmalar liderlik davranışlarına atfedilen anlamları lider ve takipçi perspektiflerinden inceleyebilirler. Böylelikle lider ve takipçilerin algıları arasındaki çatışmalar, liderlik davranışlarına atfettikleri anlamlardaki benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkabilir. Ayrıca, çok-perspektifli yorumlayıcı fenomenolojik analiz yaklaşımı bir "olay" ya da "süreç" hakkında iç görüler kazanmaya yardımcı olacağı için (Larkin vd., 2019: 191), boylamsal araştırma oryantasyonuyla birleştirilerek kullanılması, örgütsel bağlamda gerçekleşen süreçlerin farklı örneklem grupları tarafından zaman içinde nasıl deneyimlendiğinin anlaşılmasına da imkân sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra, yönetim ve organizasyon alan yazınında YFA yaklaşımını benimseyen çok az sayıda çalışma odak grup tartışmalarını bir veri toplama tekniği olarak kullanmıştır. Lamb ve Cogan (2016), odak grup tartışmaları tekniğiyle sağlık sektöründe çalışanların iş kaynaklı stres deneyimlerini araştırmıştır. Gelecek çalışmalar özellikle ikili,

takım ya da örgüt düzeylerinde gerçekleşen deneyimlerin ilişkisel bağlamda nasıl anlamlandırıldığını araştırmak amacıyla odak grup tartışmalarını kullanabilirler. Odak grup çalışmaları özellikle örgütsel değişim ve kurumsal kültür gibi örgütsel kavramların çalışılması için etkili ve zengin bir araştırma zemini sunmaktadır (Byers ve Wilcox, 1991).

Özetle, görsel yöntemlerin kullanıldığı yorumlayıcı fenomenolojik analiz çalışmaları çoğunlukla psikoloji alanında yapılmış olup (Boden vd., 2019; Kirkham vd., 2015; Shinebourne ve Smith, 2011), yönetim ve organizasyon alan yazınında bu yöntemi benimseyen sınırlı sayıda çalışma vardır. Örneğin, Williams vd. (2020) girişimci işveren katılımcılardan deneyimlerini legoyla tasvir ederek anlatmalarını isteyerek girişimciliğin özgürleştirici ve sınırlayıcı anlamlarını incelemeye çalışmışlardır. Gelecek örgütsel çalışmalar, çalışanların işyerinde yaşadıkları değişiklik ve dönüşümleri (kariyer değişiklikleri, satın alma ve birleşmeler, krizler vb.), ilişki ağları (lider-takipçi ilişkileri, takım içindeki ilişkiler vb.) ve hassas konuları (işyeri yalnızlığı, dışlanma, cam tavan sendromu, şiddet, ayrımcılık vb.) nasıl deneyimlediklerini görsel yöntemlerle desteklenen yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımla inceleyebilirler. Böylece görsel yöntemler, sözel olarak ifade edilmesi güç olan deneyimlerin paylaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırabilir (Shinebourne ve Smith, 2011). Ayrıca görsel materyaller, incelenen deneyimin mekânsal ve ilişkisel bağlamda anlaşılmasına katkı sağladığı için araştırmacının veriyi yanlış ve yanlı yorumlama ihtimalini de azaltmaktadır (Boden vd., 2019; Burton vd., 2017; Kirkham vd., 2015).

Kaynaklar

Avey, James B., ve diğer. "A Call for Longitudinal Research in Positive Organizational Behavior." *Journal of Organizational Behavior*, c. 29, s. 5, 2008, ss. 705–11, https://doi.org/10.1002/job.517.

Bartoli, Angie. "Every Picture Tells a Story: Combining Interpretative Phenomenological Analysis with Visual Research." *Qualitative Social Work*, c. 19, s. 5–6, 2020, ss. 1007–21, https://doi.org/10.1177/1473325019858664.

Bell, Emma, ve Davison, Jane. "Visual Management Studies: Empirical and Theoretical Approaches*." *International Journal of Management Reviews*, c. 15, 2013, ss. 167-84. https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2012.00342.x

Berber, Aykut, ve Gökhan Acar. "Power Crafting at Work: A Phenomenological Study on Individual Differences." *Human Relations*. 2020. https://doi.org/10.1177/0018726720942828

Boden, Zoë, ve diğer. "Picturing Ourselves in the World: Drawings, Interpretative Phenomenological Analysis and the Relational Mapping Interview." *Qualitative Research in Psychology*, c. 16, s. 2, 2019, ss. 218–36, https://doi.org/10.1080/14780887.2018.1540679.

Burton, Amy, ve diğer. "Quality of Life Research: A Case for Combining Photo-Elicitation with Interpretative Phenomenological Analysis." *Qualitative Research in Psychology*, c. 14, s. 4, 2017, ss. 375–93, https://doi.org/10.1080/14780887.2017.1322650.

Byers, Peggy Yuhas, ve James R. Wilcox. "Focus Groups: A Qualitative Opportunity for Researchers." *The Journal of Business Communication (1973)*, c. 28, s. 1, 1991, ss. 63–78, https://doi.org/10.1177/002194369102800105.

Farr, Joanna, ve Isabella E. Nizza. "Longitudinal Interpretative Phenomenological Analysis (LIPA): A Review of Studies and Methodological Considerations." *Qualitative Research in Psychology*, c. 16, s. 2, 2019, ss. 199–217, https://doi.org/10.1080/14780887.2018.1540677.

Gill, Michael J. "The Possibilities of Phenomenology for Organizational Research." *Organizational Research Methods*, c. 17, s. 2, 2014, ss. 118–37, https://doi.org/10.1177/1094428113518348.

Gill, Michael J. "Elite Identity and Status Anxiety: An Interpretative Phenomenological Analysis of Management Consultants." *Organization*, c. 22, s. 3, 2015, ss. 306-325.

Githaiga, Jennifer Nyawira. "Methodological Considerations in Utilization of Focus Groups in an IPA Study of Bereaved Parental Cancer Caregivers in Nairobi." *Qualitative Research in Psychology*, c. 11, s. 4, 2014, ss. 400–19, https://doi.org/10.1080/14780887.2014.933918.

Hermanowicz, Joseph C. "The Longitudinal Qualitative Interview." *Qualitative Sociology*, c. 36, s. 2, 2013, ss. 189–208, https://doi.org/10.1007/s11133-013-9247-7.

Keskin, Halit, ve diğer. "Yönetim ve Organizasyon Araştırmalarında Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Yönteminin Kullanılması: Sistematik Bir Inceleme." *Business & Management Studies: An International Journal*, c. 9, s. 4, 2021, ss. 1437–51, https://doi.org/10.15295/bmij.v9i4.1925.

Kim, You Jin (YJ), ve diğer. "A Dyadic Model of Motives, Pride, Gratitude, and Helping." *Journal of Organizational Behavior*, c. 39, s. 10, 2018, ss. 1367–82, https://doi.org/10.1002/job.2315.

Kirkham, Jamie. A., ve diğer. "Painting Pain: An Interpretative Phenomenological Analysis of Representations of Living With Chronic Pain." *Health psychology: official journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association*, c. 34, s. 4, 2015, ss. 398–406. https://doi.org/10.1037/hea0000139

Kulik, Carol T. "Climbing the Higher Mountain: The Challenges of Multilevel, Multisource, and Longitudinal Research Designs." *Management and Organization Review*, c. 7, s. 3, 2011, ss. 447–60.

Lamb, Danielle, ve Nicola Cogan. "Coping with Work-related Stressors and Building Resilience in Mental Health Workers: A Comparative Focus Group Study Using Interpretative Phenomenological Analysis." *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, c. 89, s. 3, 2016, ss. 474–92, https://doi.org/10.1111/joop.12136.

Larkin, Michael, ve diğer. "Multiperspectival Designs and Processes in Interpretative Phenomenological Analysis Research." *Qualitative Research in Psychology*, c. 16, s. 2, 2019, ss. 182–98, https://doi.org/10.1080/14780887.2018.1540655.

Lawler, Edward J. "An Affect Theory of Social Exchange." *American Journal of Sociology*, c. 107, s. 2, ss. 321–352, https://doi.org/10.1086/324071

Love, Beverly, ve diğer. "Should Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) Be Used With Focus Groups? Navigating the Bumpy Road of "Iterative Loops," Idiographic Journeys, and "Phenomenological Bridges." *International Journal of Qualitative Methods*, 2020, https://doi.org/10.1177/1609406920921600

McCoy, Lauren K. "Longitudinal Qualitative Research and Interpretative Phenomenological Analysis: Philosophical Connections and Practical Considerations." *Qualitative Research in Psychology*, c. 14, s. 4, 2017, ss. 442–58, https://doi.org/10.1080/14780887.2017.1340530.

Palmer, Michelle, ve diğer. "Developing an Interpretative Phenomenological Approach to Focus Group Data." *Qualitative Research in Psychology*, c. 7, s. 2, 2010, ss. 99–121, https://doi.org/10.1080/14780880802513194.

Phillips, Elly, ve diğer. "Worlds within Worlds: A Strategy for Using Interpretative Phenomenological Analysis with Focus Groups." *Qualitative Research in Psychology*, c. 13, s. 4, 2016, ss. 289–302, https://doi.org/10.1080/14780887.2016.1205692.

Sengupta, Atri, ve diğer. "How Do Mid-Level Managers Experience Data Science Disruptions? An in-Depth Inquiry through Interpretative Phenomenological Analysis (IPA)." *Management Decision*, c. 60, s. 2, 2022, ss. 320–43, https://doi.org/10.1108/MD-01-2020-0099.

Shinebourne, Pnina, ve Jonathan A. Smith. "Images of Addiction and Recovery: An Interpretative Phenomenological Analysis of the Experience of Addiction and Recovery as Expressed in Visual Images." *Drugs: Education, Prevention and Policy*, c. 18, s. 5, 2011, ss. 313–22, https://doi.org/10.3109/09687637.2010.514621.

Smith, Jonathan. A. "Reconstructing Selves: An Analysis of Discrepancies Between Women's Contemporaneous and Retrospective Accounts of the Transition to Motherhood." *British Journal of Psychology*, c. 85, 1994, ss. 371–392.

Smith, Jonathan. A. "Identity Development during the Transition to Motherhood: An Interpretative Phenomenological Analysis." *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, c. 17, s. 3, 1999, ss. 281–99, https://doi.org/10.1080/02646839908404595.

Smith, Jonathan A. "Evaluating the Contribution of Interpretative Phenomenological Analysis." *Health Psychology Review*, c. 5, s. 1, 2011, ss. 9–27, https://doi.org/10.1080/17437199.2010.510659.

Smith, Jonathan A. "Participants and Researchers Searching for Meaning: Conceptual Developments for Interpretative Phenomenological Analysis." *Qualitative Research in Psychology*, c. 16, s. 2, 2019, ss. 166–81, https://doi.org/10.1080/14780887.2018.1540648.

Smith, Jonathan. A., ve diğer. Interpretative phenomenological analysis: Theory, method, and research. Thousand Oaks, CA: Sage, 2009.

Smith, Jonathan. A. ve Mike Osborn. Interpretative phenomenological analysis. In J. A. Smith (Ed.), Qualitative psychology: A practical guide to research methods (ss. 25-53). London: Sage, 2015.

Snelgrove, Sherrill Ray "Conducting Qualitative Longitudinal Research Using Interpretative Phenomenological Analysis. *Nurse Researcher*, c. 22, s. 1, 2014, ss. 20–5.

Taylor, Yulia, ve diğer. "Perception of Cross-Cultural Adjustment by Immigrant Professionals From Three Ethnic Groups in One Host Context." *International Journal of Cross Cultural Management*, 2021.

Thomson, Rachel, ve Julie McLeod. "New Frontiers in Qualitative Longitudinal Research: An Agenda for Research." *International Journal of Social Research Methodology*, c. 18, s. 3, 2015, ss. 243–50, https://doi.org/10.1080/13645579.2015.1017900.

Tomkins, Leah, ve Virginia Eatough. "Reflecting on the Use of IPA with Focus Groups: Pitfalls and Potentials." *Qualitative Research in Psychology*, c. 7, s. 3, 2010, ss. 244–62, https://doi.org/10.1080/14780880903121491.

Williams, Helen. C., vd. "Climbing to Freedom on An Impossible Staircase: Exploring the Emancipatory Potential of Becoming An Entrepreneur-Employer." *International Small Business Journal*, 2020, https://doi.org/10.1177/0266242620967613

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

CONTEMPORARY APPROACHES IN INTERPRETATIVE PHENOMENOLOGICAL ANALYSIS (IPA): NEW METHODOLOGICAL ORIENTATIONS FOR BUSINESS MANAGEMENT STUDIES

Ali Ekber AKGÜN, Halit KESKİN, Zeynep AKSOY, Selahaddin Şamil FİDAN

ABSTRACT

Interpretive Phenomenological Analysis (hereafter IPA) is a qualitative research design that aims to explore how participants attribute meaning to any experience. While IPA is widely used in the discipline of psychology, it has also started to be used in the field of management and organization. However, some recent IPA approaches employed in psychology have not been adequately addressed in the sphere of management. This study aims to introduce and evaluate four unusual IPA approaches in the field of management: (i) longitudinal IPA, (ii) multi-perspective designs and processes in IPA, (iii) utilizing focus groups in IPA and (iv) using visual research in IPA. While longitudinal IPA examines the change and transformation of experiences and meanings associated with them, multiperspectival IPA focuses on the sense-making processes of diverse groups of participants who encounter the same event or situation. Focus groups are employed in IPA to encourage participants to share more about their experiences through the use of group dynamics, while visual research enables participants to share sensitive experiences and their associated meanings. Finally, this study offers future research directions for IPA researchers.

Keywords: Interpretative phenomenological analysis, longitudinal research, focus group discussions, visual research, multiperspectival interpretative phenomenological analysis